

II RIIGIKOGU

8. istungjärk.

Protokoll nr. 238 (21).

1925. a.

II Riigikogu koosolek 9. juunil 1925. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Jaakson**, sõjaminister **J. Soots**, rahaminister **L. Sepp**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**.

P ä e w a k o r d:

1. Riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus — III lugemisel.

2. Heakorra ja julgeoleku seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

3. Omawalitsustele awanside andmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Wäljaweotolli põhitariifi muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Maaparanduse laenu fondi seadus — maakomisjoni ettepanek.

6. Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a.) § 8. tühistamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

7. Keskwee-komisjoni koosseisu täiendamisseadus — üldkomisjoni ettepanek.

8. Weeühisuste seadus — maakomisjoni ettepanek.

9. Matmispaikade seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Usutunnistuslikkude ühingute ja nende liitude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

11. Perekonnaseisu seadus — üldkomisjoni ettepanek.

12. Perekonnaseisu seaduse maksmanemise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

13. Rahukohtunikkude kohtualluwuse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Riigiasutuste koosseisude muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

15. Kohtupalati ja rahukogude kohtuistungite koosseisu muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

16. Riigiwapi seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra Juhataja A. Jür-
täiendamine. man: Awan Riigikogu

koosoleku. Ettepanek on tehtud wõtta päewakorra esimeseks punktiks komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek ja seega ka päewakord täiendatud kujul wastu wõetud. Enne päewakorrale asumist on sõna sekretääril teadaande korras.

2. Teadaandmine Sekretäär J. Piiskar: Riigikogust
muudatuste muudatuste Piiskar: Riigikogust
kohta Riigikogu on 5. juunil 1925. a.
koosseisus. koosseisus. wälja langenu Peeter

ühise wäerinna Pärnumaa walimisringkonna nimekirja järele. Asemele astunud Hindrik Anto — rahwuslik-wabameelsete partei Tallinna walimisringkonna nimekirja järele.

3. W. Linnamägi Juhataja A. Jür-
sõnawõtmine sõnawõtmine man: Isiklikus asjas
isiklikus asjas. isiklikus asjas. on sõna rkl. Linna-
mägi'l.

W. Linnamägi (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Juhuslikult kätte wõttes sotsiaaldemokraatide häälkandjat „Ühendus't“ läinud laupäewast, kus on jutt hoolekandeseadusest, loen sealt järgmist: „... nende wihasem wend Linnamägi wõttis terve oma jõu ja mõistuse kokku ning pidas kõne, mis nõretawa mõnituse ja häbematususe poolest jääb II Riigikogu ajalosse igawesti lehkawa käsnana, andes tunnistust sellest, kuidas kristlased oma ligimesearmastuse ülesannetest aru saawad ja neid täidawad.“ Lõpuks on siin edasi öeldud: „Lõpulikul lugemisel selgub, kas töö- ja rahwaerakond, kristlased

ja kogumehed jääwad tõepoolest oma seniste seisukohtade juurde ja ulatawad wiletsatele ja sandikestele leiwatüki asemel kiwi, nagu nad tänini omawalitsustes tegelikus eluski on teinud.“

Niisugused sõnadepärlid, millel tõesti omapärane lehk juures on, ja mis nende autori hingelise tasapinna madalusest tunnistust annawad, heidan mina tagasi nende arwatawale kirjutajale sotside uuele liiderile L. Johanson'ile. Kui ka mina olen arwustanud hoolekandeseadust, siis olen seda teinud nagu alati, korrektselt. Kedagi ega midagi mina mõnitanud ei ole, weel vähem häbemata olnud. Need on uulitsa omadused, millest siin jutt, nende kaitsja pole mina iialgi olnud, neid peab kuskilt mujalt otsima. Kui aga sotsid arwawad mind heidutada wõiwat sõimu ja laimuga, siis eksiwad nad. Mina niisugust hirmu ei tunne. Mis puutub kristlastesse, kes tegelikus elus ja omawalitsustes olewat wiletsatele ja sandikestele leiwatüki asemel kiwi ulatanud, siis on see wale ja laim. Kristlased ja kirik on alati waeseid ja wiletsaid aidanud ja siinamaani on just nemad pea ainukesed hoolekande teostajad olnud.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp.): Ma wõin niipalju öelda, et mina seda kirjutanud ei ole ja tõrjun tagasi selle alatuse ja närususe, millega ainult härra Linnamägi walmis saab. (Wahelhüüded paremalt poolt.)

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on erakorraliseks teadaandeks rkl. Wain'il.

4. J. Wain'i **J. Wain** (stp.): Põlluerakorraline meestekogude Wiljandi hääleadaanne. lekandjas ilmus neljapäewal, 4. juunil s. a. kirjatükk „Eesti-waenuline kihutustöö“. Sama kirjutus toodakse Wiljandi lehe järele 6. juunil „Kajas“. Pühapäewane „Päewaleht“, tehes sellest lühikese kokkuwõtte, ütleb, et „wastust tuleb ära oodata, samuti ka seda, kas Riigikogu liige tõepoolest sarnaseid kõnesid on pidanud“.

Et mind kirjutuses kui Riigikogu liiget mõõdetakse, usun enesel õiguse olewat Riigikogu kõnetoolilt wastata. Pean aga teatama, et ma seda tarwlikuks ei oleks pidanud, kui Wiljandi leht üksi selle kirjutuse oleks toonud, sest pean selle toimetust sedawõrd poliitiliselt ja kirjandus-

likult harimatuks. Wiimast wäidet põhjendab terawates joontes teine kirjutus sama lehe samas numbris, kus räägitakse, et rkl. Baars „aur peal raudteejaama tulnud, tropid wõtnud, lärmitsenud, wehkle- nud ja juurdetulnud politseinikku käskis ühte niisugusesse kohta minna, kus kunagi ei käida“, ning seatakse üles küsimus „miks Baars Tallinnas joomas käib, kas Wiljandis pole kõrtsa küllalt — ja need tahawad ka teenida“; kirjutuse otstarbeks on näidata, et Wiljandi mehega seda ei juhtu, mis „Hanijõe“ meestega, kes Tallinnas käies peksa saanud. Eks ole see illustratsioon toimetuse poliitilise takti hindamiseks, eks näita see ühtlasi, et siin tegemist on inimestega, kel kodumaa geograafia ja Eesti kirjandus wõõrad, sest missugune haritud eestlane ei teaks, et peksasaajad, kellest „räägitakse“, õieti Ed. Wilde romaanis kirjutatakse, olid „Anija mehed“, mitte aga Hanijõe mehed.

Mis kirjutusse minu kohta puutub, siis ei ole ta algusest otsani mitte wäljamõeldus. Nimelt on ta tõde see, et ma Öisus, Tuhalaanes ja Kärstnas kõnelesin. Kirjutuse sisu kohta pean tähendama järgmist:

1) Ma ei ole Eesti riikliku iseseiswuse kohta üldse mitmel arwamisel olnud, ja et ma oma seisukohti selles küsimuses pole muutnud, peaksid nad igale teada olema, keda see kunagi on rohkem huwitanud kui „Hanijõe“ meeste sõit Tallinna on huwitanud Wiljandi lehe toimetust; minu seisukohad selles küsimuses on täielikus kooskõlas minu partei ja Riigikogu rühma seisukohtadega;

2) nõukogude Wenemaa föderatsiooni astumise pooldajatele, keda meil Eestis teatud poliitilise wooluna tuntakse, wastu waieldes ütlesin, et saan ka tulewikus ütleva, et Wenemaa on tulewikus meie tööstusele turg, mida püütakse wõita; praegu ei suuda Wenemaa õieti midagi osta ja föderatsioon temaga annaks meile ainult putukaid särgikrae waele; tõin ette arwustiku andmed, mis näitama peawad, et kommunism on jäänud barbaarsete maade harrastada, kultuurimaad taganewad temast iga päewaga wõi ongi juba taganenud; Eesti rahwal jääb selle poliitilise woolu üle otsustades ka enese kohta tunnistada, on tal tahtmine kuuluda barbaarsete maade wõi kultuuriliste maade hulka;

3) liigutawat üksmeelt kommunistide ja minu wahel iseloomustab paremini kom-

munistide poolt minule kättesaadetud ot-sus linnupriiks kuulutamise kohta kui Wiljandi lehekese sihilikud määrada püü-dised ja poliitiline kirjaoskamatus;

4) ma olen weendunud selles, et pä-rempoolsete meeste ja ajalehtede taktika dr. Fr. Akel'i walitsusega wõitlust pida-des kommunistidele näitas, et neil tege-mist on nõrga walitsusega; et samade lehtede kirjutused kohtualustest kommu-nistidest näitasid neid kui heroisid, mis awateles järeltegemisele, millega oma-korda seletataw romantism meie kommu-nistlikus liikumises;

5) meie walitsuse liigete seas ei tea ma enamlasti pahempoolsest tiiwast; tak-tikat wõitluses Fr. Akel'i walitsuse wastu pean ma enamlastiseks taktikaks. Samasest taktikast räägiwad ka kõnealolewad kir-jutused „Oma Maas“ ja „Kajas“. (M. Laarman, põl.: Kas Teie Baars'i eestkaräägite? Kas Teie koos-olekul peksta saite? M. Mar-tinson, põl.: Segate wettainult.)

Juhataja **A. Jürman**: Palun rahu! Sõna on rkl. Jonas'el faktiliseks märkuseks.

E. Jonas (stp.): Härra Linnamägi tähendas oma erakorralises teadaandes, et selle kirjutuse, mida ta siin tsiteeris, olewat kirjutanud meie rühma liige Jo-hanson. Mina kui „Ühenduse“ wastutaw toimetaja wõin tõendada, et Johanson seda kirjutanud ei ole. Mis puutub sisu-liselt sellesse kirjutusse, siis leian, et see oli täiesti õige ja iseloomustas täpselt kristlaste seisukohti hoolekandeseaduse arutamise puhul.

Juhataja **A. Jürman**: Sisuline arutamine ei ole enam faktiline märkus.

E. Jonas (stp.): Igatahes tõrjun ta-gasi selle kahtlustuse, mis siin esile toodi.

5. Komisjoni Juhataja A. Jür-täiendawad man: Rkl. Uibopuu poolt walimised. on ettepanek tehtud wa-lida riigi majapidamise aruande komisjoni tööerakonna ja rah-wus-wabameelsete partei Riigikogu rühma poolt rkl. Weberman. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on rkl. Weberman walitud tähenda-tud komisjoni.

Järjekorras on sõna rkl. Hünerson'il.

6. Riigimaade põlisele tar-witamisele ja omanduseks andmise sea-dus — III lu-gemisel.

J. Hünerson (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meil oli wiimati kõne all see osa käesole-wast paragrahwist, milles nõutakse ühelt poolt, et riigirenditalud tuleksid tarwilikul korral ümber-

planeerimisele, teiselt poolt waieldakse aga just selle wastu. Wiimast seisukohta wäl-jendab iseäranis minu poolt tehtud ette-panek, mille Riigikogu seaduseelnõu II lugemisel wastu wõttis. Härra põllutöö-minister on iseäranis selle ettepaneku wastu waielnud ja tähendanud, et minis-teeriumil õigus oli juba paljudes riigiren-ditalu majapidamistes ümberplaneerimisi käsile wõtta ja läbi wiia maaseaduse alu-sel ja kui nüüd peaks teine seisukoht wastu wõetama, siis mis tuleb enne seda seaduslikku toimetamist kordasaadetud planeerimise tööga teha, kuidas asja peale waadata, kas teda tühjaks ja makswuse-taks tunnistada? See küsimus on seda raskem, et maad ei ole enam endises sei-sukorras, seal on ümbermoodustamisi ette wõetud, maid üles haritud ja isegi hoo-neid peale ehitatud jne. Niisugune ümber-moodustamine on majapidamises igatahes väga eksitaw, sellepärast olewat tarwilik selle eest hoida, et niisuguseid ümber-muutmisi ette ei wõetaks. Asjalugu on niisugune, et see äratundmine, mis härra ministril alles nüüd selgunud on, kui juba paljud ümbermuutmised teoks on tehtud, oleks pidanud temal ja kõigil maaseaduse teostajatel olema ka siis, kui weel ümber-moodustamine ette wõetud ei olnud. Nii-sama oleks pidanud sarnane seisukoht teada olema ka siis, kui alles weel ümber-moodustamisi ette wõtma hakati, sest niisama segaw, nagu ümbermoodusta-mine on pärast renditalude müügi puhul, oli ta ka alguses, kui ümbermoodustamisi ja piirideajamisi ette wõeti. Muidugi ei ole kohane püüda ega nõuda, et segast asja weel segasemaks teha. Sel korral tahan ma tarwitada juhust, et härra mi-nistri tähelpanu selle peale juhtida, et wististi mitte härra põllutööminister ega tema ametkonda kuuluwad ametnikud need ei ole, kes meie maapidamise ük-sustele kõige õigemad, paremad ja otstar-bekohasemad piirid kätte juhatawad. Siin ei tuleks asja nii lahendada, et ministeerium selle määrajaks on, kus ümberpla-neerimisi ette wõtta, kus mitte, waid sel-les asjas tuleks rohkem wabadust jätta põllumeestele, asjaosalistele, kellesse pii-

ride muutmine puutub. Nüüd aga näeme meie sellel alal hoopis teist rada käidawat. Täiesti ootamata ja teadmata riigi renditalude pidajatele ilmub walda wõi külasse maamõõtja, kaardid käes, pliiatsid wälguwad ja tõmbab jooni, arwatakse ja tehakse mõõtmisi, kuid ei küsita põllumeestelt tarwilikul määral arwamisi. Joonistatakse uued kaardid, peab ütleva, kaugeltki mitte täpsed, ning mis waidlemise wõimalusi õige suurel määral tekitawad. Ma usun, härral ministril peaks isegi teada olema niisugused juhtumised maamõõtjate teguwiiside üle, kus kaebamistega kunni ministeeriumini mindud, wõib olla on nendega isegi härra ministriini jõutud, kui teda kätte on saadud. Nurisetakse selle üle, et ametnikud, kes wõib olla kas otsekohele wõi oma sugulaste kaudu huwitatud on teatud piiridest, mida kuskil pool aetakse — talitawad teatava kildkonna huwides. Nende tegu näitab just, nagu ei püüaks nad, wõi lihtsalt ei tahaks objektiivsed olla ja asja tõsiselt, majanduslikult seisukohalt kaaluda. On weel küsitaw, kas maamõõdu ametnikkudel on küllalt teadmisi ja haridust selle kohta, et nad wõiksid piirijamise asju teaduslikust, asjalikust seisukohast hinnata ja käsitada, aga kui neil on weel mitmesugused isiklikud puudused ja huwid, mis arwata wõib, siis kujuneb asi tõesti nii wälja, nagu ta näiteks Karksis, Pärnumaal ja Tännasilmas, on kujunenud, kus inimesed lihtsalt kaks kätt kokku panewad ja aru peawad, et ei tea, mis pärast jumalawits neile kaela on saadetud, et neid nõnda trahwitakse ja talupiirid segamini aetakse; maatükk tihti ühelt ära wõetakse ja teisele antakse, arusaamataks jättes seda, milleks see kasulik. Käesolewa seaduseelnõu teisel lugemisel juhtisin mina tähelpanu maatükkide äralõikamise peale ja waidlesin selle wastu. Ma mõtlen, see sünnib küll rahwamajanduse ja riigi huwides, kui ministeerium selles asjas waljema kontrolli maksma paneb. Teisel poolt mõtlen mina, oleks wäga otstarbekohane, kui ettepanek wastu wõetaks, mis teisel lugemisel tehtud, nimelt: majapidamiste üksuste suurus wõib kunni 75 tiinuni olla. Mina ühinen nende ettepanijatega, kes soovitasid ülemmääraks wõtta 75 tiinu, siis oleks wähemalt majanduslikult seisukohalt waadates asi igatahes märksa parem, kui see oleks niisugusel korral, kui 50 tiinu wastu wõetaks, nagu see praegu wastu wõetud on. Kui ministeerium omt

poolt katsub kõik teha, mis tarwilik, et olemasolewate talude piiride muutmise juures ainult hädatarwilikke nõudeid tähele pannakse ja seal asjata segama ei hakata, siis on wististi küll sellega mõlemad pooled rahul. Kui sinna aga mehed lähewad, nagu mõned meie ametnikud, kelle kohta kohtuprotsessides on selgunud, et tunnistajad astuwad üles ja ütlevad: lugu on niisugune, kes wiina annab, see maad saab, siis läheb asi muidugi halwasti ja sellele peaks tingimata tõkkeit ette tegema.

O. Gustawson (stp.): Kui ma härra Hünerson'ist õieti aru sain, siis ei kaitse ta enam oma parandust, mis tehtud II lugemisel, et tuleks endised riigirenditalud anda tagasi nende praegustes piirides. Härra Hünerson nähtawasti pooldab lõpuks ka seda seisukohta, et maaseaduse § 22 põhjal antud õigus peab jääma põllutöoministeeriumile selles mõttes, et tal wõimalus on tarbekorral ümberplaneerimisi ette wõtta. Juba eelmisel koosolekul oli tähendatud, missuguseid sekeldusi ja raskusi see põllutöoministeeriumile tooks, kui hilisem seadus üles seaks kategoorilise nõude: kõik renditalud tulewad tagasi anda nende praegustes piirides.

Härra Hünerson loodab, et tema poolt tehtud paranduse tagasilükkamise tagajärgi aitab pehmedada härra põllutöoministri poolt tehtud parandus — wõtta igalpool 50 hektaari asemel ülemmääraks 75 hektaari maad. Ma waidlen härra põllutöoministri ettepanekule wastu. Käesolew seadus ei ole ju muud, kui maaseadusega loodud talude korraldamise seadus. Ja päris loomulik on, et selles seaduses tuleb paratamata wälja minna neist lähtekohtadest, mis maaseadus omal ajal on fikseerinud. Maaseaduse üheks aluspõhimõtteks oli aga § 17. järgi see, et „põliseks tarwitamiseks antakse maad ainult neile, kes ainult maapidamisest elawad, ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses, silmas pidades maa headust, asukohta jne.“ § 17. põhimõttele wastawalt on pärast wälja töötatud ja maksma pandud maaseaduse teostamise määrused. Nende teostamise määruste põhjal on igalpool mõisate tükeldamisel loodud talud, mille maksimaalsuurus ulatab kunni 50 hektaari. Minu teada ei ole peaaegu kuskil pool põliseks tarwitamiseks antud normaaltalu suurus olnud 75 hektaari, wast ainult eriotstarbemaad ühel ja teisel. Normaaltalu norm on olnud maksimaal-

selt 50 hektaari. (W a h e l h ü ü e.) Need erandid ei õigusta meid normaaltalude üldist maanormi sarnasele kõrgusele tõstma. Kui aga lugu nii on, et normaaltalu normaalne suurus on kunni 50 hektaari, siis peab selge olema, et meil tarwidust ei ole tagantjärei normaaltalu maanormi tõstma hakata. Mõned üksikud erandid, endiste riigirenditalude nime all, leiawad kaitset käesolewa paragrahwi teise lõike põhjal. Ei tarwitse sellepärast nendegi huwides kogu aeg maareformi teostamisel käsitatud norme muutama hakata. Üldkommissjon tegi õieti, kui ta Wabariigi Walitsuse poolt teadmata millistel motiividel 75 hektaarini suurendatud maanormi tagasi redutseeris tawalise 50-hektaarilise normi peale. Ma arwan, et see norm tohiks Riigikogus ka III lugemisel wastuwõtmist leida.

M. Martinson (põl.): Teen ettepaneku § 4. esimeses lõikes wälja jätta järgmised sõnad: „wõi kui kinnistust ette ei wõeta, siis sellest päewast, mil tema maa waldamisele on asunud.“

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on üldkommissjoni aruandjal.

Üldkommissjoni aruandja **J. Holberg**: Siin härra Zimmerman'i poolt on tehtud parandused, mis järgmiselt lahku läheksid üldkommissjoni poolt esitatud redaktsioonist. Esiteks, esimene põhilause, mis härra Zimmerman'i paranduses muudatuse loob käesolewas paragrahwis, oleks see, et põliseks tarwitamiseks wõi jälle omanduseks ei saa maad rohkem, kui ainult ~~the~~ wäljaplaneeritud üksuse, kusjuures ettepanija jätab ära wiimase mõiste lahendamise ja millal koht on planeeritud. Meie teame, et meil praegu planeerimised on mitmesugused, on esialgsed planeerimised olnud, ja on ka wahepeal ümber planeeritud, ja nüüd põlütöoministeriumi kawade järele ei saa ka praeguse kinnitatud planeerimise järele maid pärisomanduseks anda, waid need tulewad enne weel kord pea-ümberplaneerimisele, ja siis alles sellel alusel on võimalik kohtasid põlisele rendile wõi pärisomanduseks anda. Nii et siin wõiks juba korruga arusaamatus tekkida, misugust planeerimist härra Zimmerman aluseks tahab wõtta. Teiseks, mispärast komisjon ei saanud selle ettepaneku poolt olla, on see, et meil on praegu planeerimised suurema osa kohtade juures puudulikult läbi wiidud, need on suure

rutuga tehtud, ja mitte natuuras, waid kantseleides kaartide järele, ja tihti on wälja tulnud, et üksikud talud on planeeritud puht mõisasüdamest ilma mingisuguse heina- ja karjamaata, kuna teised jälle on sattunud mõisa põldude weere, neil on suurem osa wäga halb maa, ja heinamaaks ja karjamaaks tihtilugu täiesti kõlbmata maa. Niisuguseid majapidamise üksusi oleks wäga raske majandada, ja oleks tarwilik isikuid, kes sarnastele kohtadele asuwad, aidata, ning ümberplaneerimise teel halwematele kohtadele paremaid maid juurde anda. Aga peaasi, nagu meie teame, on see, et meil on wäga palju wälja planeeritud niinimetatud mõisatööliste ja käsitööliste kohti 2—3 wakamaa suuruses. Kui nüüd keegi mõisatööline wõi käsitööline on omale kätte saanud koha 3—4 wakamaa põlluga, ja kui siis tema kõrwal naabril normaaltalu wabaneb, siis see paragrahw härra Zimmerman'i poolt ettepanud kujul wõtab temalt wõimaluse sealt kõrwalt omale maad juurde saada, sest temal on üks wäike planeeritud koht juba käes, ja selle juures ta enam mingil tingimisel sealt kõrwalt maad juurde saada ei wõi. (A. Anderkopp, tõer.: Mispärast?) See on härra Zimmerman'i poolt ettepanek, et kui on juba kellelegi wälja antud üks maaüksus, et siis ta teist enam juurde saada ei wõi. Peale selle olgu tähendatud, et teine lause härra Zimmerman'i paranduses, mis esile tooks suurema muudatuse käesolewas seaduses, on see, et keegi, kellel enim kuskil mujal maad on, ei wõi riiklikust maatagawarast maad saada. Ettepaneku tegija ei ole ära tähendanud, kas see maa on mõeldud põllumajanduslikuks otstarbeks, kas see on ehituskrunt, wõi maa-ala linna administratiiv-piirides. Siin on lihtsalt öeldud, et ei ole wõimalik maad riiklikust maatagawarast saada. (A. Anderkopp, tõer.: See on surnuaia maa!) Kui kellelgi on surnuaia maa, siis ei ole maawaldajal ka wõimalust enam uut asunikukohta saada. Härra Zimmerman'i parandus-ettepanekus on täpselt öeldud: „Maaomanikkude wõi põliste tarwitajate kohta, kel enim põlise tarwitamise õiguse omandamist käesolewa seaduse alla mitte kuuluwad maad olid.“ Käesolewa seaduse alla ei kuulu linnamaad, ei kuulu alewimaad, ei surnuaia maad, ja kui kellelgi oli sarnast maad, siis ei ole tal õigust saada riiklikust maatagawarast maad põllumajanduslikuks otstarbeks, ei ole wõimalik maad

saada ka ehituskruudiks. Nii saan mina käesolevast seadusest aru, ja nii peaks ka igaüks, kes seda loeb, sellest niisama aru saama. Meil ei ole mingisugust õigust ega põhjust neile, kellel on ehituskruunt kas alewis, linnas või mujal, veel riiklikust maatagavarast maad mitte anda. Sellepärast arwan, tuleb tingimata nende paranduste vastu hääletada.

Need oleksid kaks peapõhilause, mis härra Zimmerman'i ettepanekus esile tulewad, mis käesolewa seaduse põhimõtet väga muudaksid. Üldkommisjoni nimel ei saa kuidagi esitatud paranduste poolt olla. Teen ettepaneku käesolewa paragrahw vastu wõtta sel kujul, nagu ta Riigikogus II lugemisel vastu wõetud.

Juhataja A. Jürman: Kannan ette eelmisel koosolekul § 4. kohta tehtud parandused. Need oleksid järgmised: põllutöeministri poolt 2 ettepanekut: 1) wõtta § 4. igalpool 50 hektaari asemele 75 hektaari, sarnane parandus on tehtud ka rkl. Laarman'i poolt. Teiseks on põllutöeministri poolt ettepanek § 4. lõpulausest välja jätta sõnad „ja sennised riigirenditalud“. Sarnane parandus on esitatud ka rkl. Gustawson'i poolt. Siis on parandus rkl. Martinson'i poolt. „Panete § 4. I lõike lõpust välja jätta järgmised sõnad „või kui kinnistust ette ei wõeta, siis sellest päewast, mil ta maa waldamisele on asunud.“ Peale selle on rkl. Zimmerman'i poolt ettepanek § 4. vastu wõtta uues, järgmises redaktsioonis: „§ 4. Ühel isikul võib olla põlisel tarwitamisel või omandusel § 1. tähendatud maast ainult üks planeerimisel eraldatud üksus, kusjuures eraldatud üksuse suurus võib olla kunni 50 hektaari kõlblikku maad.

Koondub kellelegi tähendatud maad pärimise või muul põlise tarwitamise või omandusõiguse ülekandmise teel üle ühe planeerimisel eraldatud maaüksuse põliseks tarwitamiseks või omanduseks, siis on tema kohustatud kahe aasta jooksul, arwates päewast, mil ta nimele rohkem, kui üks maaüksus on kinnistatud, või kui kinnistust ette ei wõeta, siis sellest päewast, mil ta maa waldamisele on asunud, ülemäära maaüksuse või selle põlise tarwitamise õiguse wõõrandama, wastasel korral müüb riik kohtuteel wiimati juurde omandatud maaüksuse või selle põlise tarwitamise õiguse. Eeltähendatud müügist saadud raha antakse endisele omanikule või põlisele tarwitajale välja, müügi kulud maha arwatud.

Sama kohustus maksab ka nende § 1. tähendatud maa omanikkude või põliste tarwitajate kohta, kel enne põlise tarwitamise õiguse omandamist käesolewa seaduse alla mitte kuuluwat maad oli, kui see maa ei ole ühendatud seaduslikus korras § 1. tähendatud maaga.

Üle 50 hektaari suurused maakohad, mis enne seda seadust riiklikust maatagavarast planeerimise teel eraldatud ja maakoha saajale kasutamiseks antud, antakse põliseks tarwitamiseks sennistes piirides.“

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp.): Sotsialistlik rühm hääletab põllutöeministri parandus-ettepaneku poolt — välja jätta § 4. viimasest lausest sõnad „ja sennised riigirenditalud“ ja seda järgmistel põhjustel. Paljudel juhtumistel on riigimaade planeerimisel renditalude maa sennist suurust vähendatud ja nende arwel elujõulisi uusi majapidamise üksusi juurde loodud. Kui nüüd paranduse wastuwõtmise tõttu, mida teisel lugemisel Riigikogus paragrahwi sisse wõeti, uusi elujõulisi üksusi peaks häwitama hakatama, siis ei oleks sellega meie rahwamajandust mitte edendatud, waid häwitatud. Ja selle tõttu tuleks see lause, mis teisel lugemisel sisse wõetud, tingimata välja jätta.

Samuti hääletame meie ettepaneku vastu — wõtta 75 hektaari asemele 50 hektaari, sest meie oludes, kus normaalalukoht keskmiselt ainult 37 hektaari on, tähendab 75 hektaari kahte normaaltalu. Selle tõttu oleks kompromissina wastuwõetaw küll 50 hektaari, aga mitte 75 hektaari.

Juhataja A. Jürman: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Laarman'il.

M. Laarman (põl.): Teatan põllumeestekogude rühma nimel, et meie ei saa hääletada härra ministri poolt tehtud paranduse poolt. Sisse wõttes selle paranduse häwitaksime meie hulga riigirenditalusid ja need langeksid tükeldamise alla. Riigikassa seisukohalt ei ole see soovitatav, et elujõulised põllumajanduse üksused ära lõhutakse.

Juhataja A. Jürman: Hääletamisele tulewad parandused, mis on esitatud II lugemisel Riigikogu poolt wastuwõetud § 4. kohta. Kõigeesiteks tuleb

hääletamisele põllutööministri ettepanek § 4. igalpool võtta „50 hektaari“ asemele „75 hektaari“. Samasugune ettepanek on esitatud rkl. Laarman'i poolt. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 36 häält, vastu — 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt — 41 häält, vastu — 38, 1 erapooletu, seega on ettepanek vastu võetud.

Järgmisena tuleb hääletamisele põllutööministri ja rkl. Gustawson'i ühine ettepanek § 4. lõpulausest jätta välja sõnad „ja sennised riigirenditalud“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleks järgmine, rkl. Martinson'i ettepanek; esimeses lõikes välja jätta sõnad: „wõi kui kinnistust ette ei võeta, siis sellest päewast, mil ta maa waldamisele on asunud.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tulewad hääletamisele rkl. Zimmermann'i poolt § 4. kohta esitatud redaktsioon ning § 4. Riigikogu poolt II lugemisel wastuwõetud redaktsioonis. Esiteks tuleb hääletamisele rkl. Zimmermann'i poolt esitatud § 4. redaktsioon. (Hääletatakse.) Poolt on 35 häält, vastu — 41, seega on see redaktsioon tagasi lükatud.

Nüüd tuleb hääletamisele § 4. II lugemisel wastuwõetud redaktsioonis ühes parandustega. (Hääletatakse.) Poolt on 44 häält, vastu — 28, seega on § 4. vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja nähtawa enamusega võetakse vastu § 5.

§ 5. Käesolewa seaduse põhjal põliseks tarvitamiseks või omanduseks antud maakohtade tükeldamine vähemateks hüpoteegi üksusteks kui ka liitumine kunni § 4. ettenähtud normini sünnib maakorralduse seaduse alusel.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 6. Riiklikust maatagawarast lahutatud maakoha põlise tarvitamise või omanduse õiguse wõõrandamise, kinkimise või pärandamise korral on riigil kahe kuu jooksul ostueesõigus, välja ar-

watud juhtumised, kui maakoht või selle põlise tarvitamise õigus edasi läheb pidaja sugulastele esimeses kolmes sugulastmes või kahes hõimlusastmes.

Wõõrandamise korral omandab riik maakoha poolte kokkuleppe tingimistel, kinkimise ja pärandamise korral — seadusliku hindamise alusel määratud hinnaga.

A. Jõeäär (stp.): Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut ja panen ette § 6. järgmiselt vastu võtta: „§ 6. Põlise tarvitamise või omanduse õiguse wõõrandamise korral, samuti müügile määramisel wõlgade katteks või wabatahtliku enampakkumise teel on riigil tähtajaga piiramata tagasiostu õigus (Balti eraseadus §§ 3922—3925).

Tagasiostu hind määratakse kindlaks järgmiselt: peale põlise tarvitaja või omaniku poolt riigile käesolewa seaduse §§ 8., 9. ja 17. alusel temale müüdüd hoonete ja maa ning päralduste eest wäljamaksetud summade tagasimaksmist on riik kohustatud tagasiostu õiguse tarvitamise korral põlisele tarvitajale täiel määral tasuma wiimase poolt kordasaadetud maaparanduse ja hoonete ehitamise kulud, milliste summa määratakse kindlaks käesolewa seaduse §§ 9—11 ettenähtud korras.

See tingimine kantakse lepingutesse ja kinnistusraamatutesse.

Enampakkumine võib järgneda ainult sarnasel korral, kui riik tagasiostu õigusest loobub.

Oma soovist tagasiostu õigust tarvitada peab riik teatama kahe kuu jooksul sellekohase teate saamise päewast arwates.“

Ma ei hakka siin pikemalt neid põhjendusi, mis minu poolt juba ette toodud, enam kordama. Loodan, et see parandus peaks wastuwõtmist leidma kui ei taheta meelega muuta põlise tarvitamise seadust põlise sahkendamise seaduseks ja kui ei taheta tühistada kõike seda suureulatuslikku tööd, mis maareformi teostamise alal aastate kestel juba tehtud on. Rõõmustawa nähtusena peab konstateerima, et riigi tagasiostu õiguse kohta ka tööerakonna juhtiwate jõudude seas meelemuutus on sündinud, mida tõendab nende häälekandjas ilmunud juhtkiri, mis kannab endise põllutööministri härra Pool'i allkirja. Ma wõiksin mõned iseloomulikud laused sellest tsiteerida,

mis väiteid minu ettepaneku poolt sisaldavad.

„Maareformi ülesandeks on luua majanduslikult kindlal jalal seiswaid wäikepõllupidamisi. Selle sammu tähtsamateks eeldusteks on: soodsad tingimused maaandmisel, mittekõrge maahind, laenudega toetamine ja teised.

Nimetatud abinõusid tarwilikuks tunnistades, tingiwad aga need ühtlasi spekulatsiooni hädaohtu. Ilmub tendents maid osaliseks wahelkasu teenimiseks saada jne.

Nimetatud ebakokkukõlad maaseaduse põhimõtetega eeldawad wastuabinõusid. Niisugusena on Riigikogule esitatud seaduseelnõus tahetud näha ostueesõigust müügi ja päranduse, kui ka kinkimise korral. See üksi aga ei kõrwalda weel eelnimetatud pahet. Tema wõimaldab maa-jaotust reguleerida, kuid ei kõrwalda wahekasusid.

Mõjuwamaks abinõuks on selles sihil osutunud tagasiostu õigus.“

Edasi on ette toodud andmeid wäljamaalt, kuidas seal analoogilistel juhtumistel talitatud ja on ümber lükatud kõik need wäited, mis Riigikogu parema tiiva poolt ette toodud. Loodan, et tööerakond wastawalt neile põhimõtetele, mis ta häälekandjas ette toodud, minu poolt esitatud paragrahwi wastuwõtmise poolt hääletab. Wastuwõtmine oleneb aga sellest, kas ka asunikud selle paranduse poolt hääletawad, sest nagu eelmiste ettepanekute hääletamine näitas, olid just asunikud need, kellest küsimuse otsustamine oleneb. Nende hääled olid otsustandwad. Kui nende häältega otsustatakse maaga spekulereimist toetada, siis ei ole ka mingit põhjust korrata ettepanekut odawama maahinna kohta.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Minul oli juhus juba II lugemisel tähendada, et maa tagasiostu õiguse instituudi sissewiimine seadusesse sugugi otstarbekohane ei ole ja ei wasta praegusaja tsiwiilõiguse süsteemile. Maa tagasiostu õiguse instituudi loomise aluseks oli sootu teine põhimõte ja nimelt, et wõimaldada teatud wiisil reaalkrediidi saamist, et siis pärast, kui raha puudusest üle saadud, oleks wõimalik maad tagasi osta. Meil tahetakse seda kasutada sootu teiseks otstarbeks ja ni-

melt, et riigile kindlustada seda, et riik saaks need asuniku- wõi talukohad omale tagasi osta, mis ta kord ära müünud. Peale selle peab weel tähendama, et selle seaduse edaspidiste paragrahwide wõi eeskirjade järele oleks edasimüüjatel wäga raske kätte saada maa õiget hinda, sest komisjonid, kes peawad maa hinna ära määrama, on konstrueeritud sel asusel ja sel wiisil, mis seisawad täiesti riigi huwide kaitsel. (A. A n d e r k o p p, t ö e r . : Ega seda seal seaduses pole!) Igatahes praegu III lugemisel ei saa enam neid parandusi teha, mis waremalt tehtud ei ole. Peale selle peab tähendama, et üldkomisjon ei leidnud selles mingisugust hädaohtu, et maa spekulereimise aineks saaks, kui seda instituuti seadusesse sisse ei wõetaks, sest praegu on wõimalik ainult kunni 75-tiinulisi talukohti kinnistada. Aga spekulereida wõib ainult siis, kui isik wõib oma nimele suuremal arwul maad kinnistada, kuid praegune seadus seda wõimalust ei anna. Üldse ei ole kuskil maailmas juhtunud seda, et wäiksed majapidamised oleksid koondunud suurmajapidamisteks. Seda ei ole üheski riigis ette tulnud, et wäiksed talukohad oleksid ära häwitatud ja ostuteel suurmajapidamised loodud. Wastupidiseid juhtumisi, et suurmajapidamised wäikesteks on tükeldatud, on küllalt ette tulnud. (Hulgalised wahelhüüded pahemalt poolt ja keskelt.)

Juhataja A. Jürman: Palun rahu! Aruandjal on sõna.

Aruandja J. Holberg: Ei ole ka Eestis siamaani nähtud, et wäikemajapidamistest oleksid suured tekkinud ehk küll maa kokkuostmiseks teatud määral wabadus oli. Liiwimaal üle 80 taaldri suurusi talukohti ei olnud, wälja arwatud mõned üksikud juhtumised. (J. Wain, stp.: Rääkige üldkomisjoni seisukohalt ka!)

Juhataja A. Jürman: § 6. kohta on rkl. Jõeäär'i poolt tehtud paralleel-ettepanek, wõtta § 6. järgmiselt: „§ 6. Põlise tarwitamise wõi omanduse õiguse wõõrandamise korral, samuti müügile määramisel wõlgade katteks wõi wabatahtliku enampakkumise teel on riigil tähtajaga piiramata tagasiostu õigus (Balti eraseadus §§ 3922—3925).

Tagasiostu hind määratakse kindlaks järgmiselt: Peale põlise tarwitaja wõi omaniku poolt riigile käesolewa seaduse

§§ 8., 9. ja 17. alusel temale müüdüd hoonete ja maa ning päralduste eest väljamaksetud summade tagasimaksmist, on riik kohustatud tagasiostu õiguse tarvitamise korral põlisele tarvitajale täiel määral tasuma wiimase poolt kordasaadetud maaparanduse ja hoonete ehitamise kulud, milliste summa määratakse kindlaks käesolewa seaduse §§ 9—11 ettenähtud korras.

See tingimine kantakse lepingutesse ja kinnistusraamatutesse.

Enampakkumine wõib järgneda ainult sarnasel korral, kui riik tagasiostu õigusest loobub.

Oma soovist tagasiostu õigust tarvitada peab riik teatama kahe kuu jooksul sellekohase teate saamise päewast arwates.“

Panen rkl. Jõeäär'i poolt esitatud § 6. ja § 6. paralleelselt hääletamisele. (Hääletatakse.) Rkl. Jõeäär'i ettepaneku poolt on 30 häält, § 6. poolt II lugemisel wastuwõetud kujul on 40 häält, seega on § 6. teisel lugemisel wastuwõetud kujul praeguse kvoorumi juures absoluutse enamusega wastuwõetud.

Nüüd tulewad hääletamisele ettepanekud, mis on tehtud rkl. Jõeäär'i poolt uute paragrahvide wastuwõtmiseks. Nimelt on 3 uut paragrahwi: §§ 6-a, 6-b ja 6-c. § 6-a kõlaks järgmiselt: „Tagasiostu hinnast tasutakse esimeses järjekorras nõudmised, mis tsiwiilkohtupidamise seaduse § 1890 p. 1—7 ette nähtud, teises järjekorras kinniswarade peale ingrosseeritud wõlad, kolmandas järjekorras muud nõudmised; ülejääw summa maksetakse välja põlisele tarvitajale wõi omanikule.“

A. Jõeäär (stp.): Need paragrahwid on otsekoheses ühenduses § 6. minu poolt esitatud redaktsioonis, mis Riigikogu poolt praegu tagasi lükati ja sellepärast arwan mina, et kuna praegu kolmas lugemine on, siis ei ole mingit mõtet neid paragrahwe siin uuesti hääletamisele panna, sest wastasel korral rikutaks seaduse ühtlus, kui need paragrahwid üksikult wastu wõetaks. Sellepärast wõtan praeguses seisukorras need paragrahwid tagasi.

Juhataja A. Jürman: Kuna rkl. Jõeäär oma esitatud uued paragrahwid on tagasi wõtnud, siis ei ole enam tarwidust neid hääletada.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 7. Käesolewa seaduse § 1. põhjal väljaantawate maakochtade hinna kindlaksmääramine sünnib Riigikogu poolt 8. weebruaril 1923. a. wastuwõetud väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse alusel ettewõetud maahindamisel saadud maa boniteerimise andmete põhjal. Wiimaste puudumisel wõetakse aluseks Lõuna-Eestis 4. juuni 1921. a. seaduse põhjal ja Põhja-Eestis rahaministeeriumi poolt 27. mail 1906. a. kinnitatud Eestimaa krediitkassa instruksiooni põhjal ettewõetud maahindamisel saadud maa boniteerimise andmed.

Maahind ei wõi olla üle 40 gr. kulla wäärtuse III kl. põllu- ja II-b kl. heinamaa hektaari kohta ning 2½ gr. kulla wäärtuse keskmise headuse karja- ja metsamaa hektaari kohta. Teiste maaklasside hektaari hind arwatakse välja wastawalt maaboniteedi põhjal kindlaksmääratud maaklasside tulukuse wahekorrale, kusjuures käesolewas paragrahwis tähendatud maaklasside hind ja nende boniteedi alusel kindlaksmääratud tulukus aluseks wõetakse.

Maakoha hinnale wõib § 9. ettenähtud komisjon kunni 50% juurde lisada, arwesse wõttes turu lähedust ja teisi majanduslikka soodustusi.

Rahaminister L. Sepp: Wäga austatud härrad Riigikogu liikmed! Käesolewa paragrahwi teises lõikes on teisel lugemisel pealtnäha väga tühine parandus wastu wõetud. Nimelt selle asemele, et maahind keskmiselt ei wõi olla üle 80 grammi kulla wäärtuse, on öeldud, et 3. klassi põllu hind ei tohi mitte üle 40 grammi kulla wäärtuse olla. Kui aga arwesse wõtame, et teise järgu maad meil ainult mõnituhat tiinu on ja mitte palju rohkem kolmanda klassi maid, siis saame sarnase hinna, mis meil kõige parem maa maksaks. (Wahelhüüe: Esimese klassi.) Seda peaksime aga otsima mõnelt teiselt maalt, mitte Eestimaalt. Kui meie umbes hindame, kui palju sellest umbes saaksime ja mis meil maa keskmiselt maksma läheks, siis saaksime kõige paremini ülewaate, kui meie maahinda waatame wõrreldes puhaskasurubladega. Maaseadusega on wõõrandatud 2.147.000 hektaari, sellest on põllumajanduslikult kasutatawat maad 1.102.000 hektaari. Selle maa-ala hind on umbes hinnatult kokku 3.119.000 puhaskasurubla, kusjuures põldu oleks umbes 1.474.000 puhas-

kasurubla jne. Kui wõtame arwesse, et kolmanda klassi põllumaa on keskmiselt hinnatud 15,28 puhaskasurubla, siis tuleb välja, et üks puhaskasurubla 715 Eesti marka maksaks, ja kui meie nüüd ära jagame puhaskasurublad, mis kogu wõõrandatud maa väärt on, siis tuleb sarnaselt välja, et põld, mida on 1.054.000 hektaari, tuleks maksta 2708 marka hektaari, heinamaa 1.321.000 hektaari, tuleks maksta 3310 marka — mispärast see kallim on, seda praegu ei tea — ja karjamaa 138.000.000 hektaari — 467 marka. Kui meie aga keskmiselt wõtame, siis oleks maahind tiinu pealt 2224 marka, wõi Riia wakamaa pealt umbes 700 marka, mis wastaks umbes $3\frac{1}{2}$ kuldrublale. Ma ei ole mitte põllumees, aga kes asja lähemalt tunnewad, arwan, need peaksid teadma, kas seda saab maahinnaga wõrrelda wõi peab seda wõrdlema rendihinnaga, kas ühe wõi kahe aasta rendiga. Igatahes, mingisugusest maa väärtusele wastawast hinnast siin juttu ei ole. Mis tagajärjed on nüüd sellel, kui meie maa sarnase hinnaga välja anname? Keskmise asuniku koht on umbes 85 puhaskasurubla väärt, tõuseb kunni 100-ni, see tähendab, maksab keskmiselt 50—60 tuhat, isegi kunni 80 tuhat Eesti marka, mida maasaajad 60 aasta jooksul maksta wõiwad wõi ümarguselt 1000 marka aastas. Ma saan aru, et see wõrdlemise hõlbustab riigimaade kohti pärisomanduseks osta, kuid sellel on tingimata ka oma warjukuljed. Esiteks, et meie spekulatsiooni kuidagi wiisi kõrwaldada ei saa ja maade edasimüümine tuleb loomulikult päewakorraks, sest teenistus on käegakatsutaw. Kui juba praegu, kus ühtegi kindlat lepingut ei ole, asuniku kohtade eesõiguse eest maksetakse 100—200.000 tuhat marka, siis asuniku koha pealt, mis 50—60.000 marka väärt on, wõib umbes 300—400 tuhat marka eesõiguse eest maksta, seega ligi 10 korda rohkem, kui selle väärtus, wõi kui selle riigile saame, siis wõib umbes 10—15 miljardit spekulatsiooni wõimalusi olla. Ma wõtan tagasihoidlikult, et ma kuidagi ei eksiks selles mõttes. Aga kujutame ette selle asuniku enese seisukohta. Kui asunik, kelle koht 50—60 tuhat marka väärt, tuleb panka wõi põllutöoministeeriumi laenu saama, mis wõib ta siis laenu kindlustuseks anda? Ei saa ju ometi 500 tuhat laenu anda, kui koht ise 50—60 tuhat marka väärt on. Wähema laenuga ei saa aga tema korralikke hooneid ehitada, ei ka maaparanduse töid korralikult läbi

wiia. Nii et see maahind lööb teistpidi asunikke endid.

Mis puutub riigi wäljaminekutesse asunikude toetuse alal, siis arwan, on toetust kaugelt rohkem antud, kui sellest maast sisse wõib tulla. Odawa metsaga saawad asunikud riigi poolt toetust umbes 100.000.000 marga ulatuses aastas. Siis on weel teisi toetusi, näiteks odawad protsendid jne. Ja ma kahtlen, et sellest summast, mis siin nüüd sisse tuleb, riigi wäljaminekut kaetud saaksid. Peale selle tekiwad eelarwes raskused. Iga-aastane sissetulek riigimaadest langeb umbes 100.000.000 miljoni marga wõrra. Teisest küljest näeme aga uusi kulusid ette, wõtame kas wõi hoolekande, räägitakse koguni maanteede seadusest, juurde tuleb wististi isegi tasumaksmise seadus, ja sealt tulewad suured koormad wäljaminekute suhtes, ja ma ei saa aru, millest meie need wäljaminekut maksta peame, kui ühelt poolt vähendame sissetulekuid, teiselt poolt aga wäljaminekuid suurendame. See iseenesest arwatawasti otsustab ette tasumaksmise küsimuse, sest kui meie selle hinna juurde jääme, siis ei saa juttu olla mingisugusest tasust, sest waevalt saawad riigi kulud kaetud. Siis oleks see sisuliselt maa maksuta wõõrandamine.

Ma arwan, et seda põhimõttelikku küsimust hinna juures ette ära otsustada ei tohiks. Eriti peaks see põhimõtteline küsimus minu arwates tähtsam olema just parempoolsetele ja põllumeestele, sest kui meie wõtame maahinna keskmiselt mõisa nurmede kohta 2000 marka tiinu pealt, siis tahaksin teada, palju maksab popsikoht, mis talumaade karjamaast välja lõigatud, sest maal ei saa kahte hinda määrata, waid peab normide järele hindama. (J. H ü n e r s o n, põl.: W õ t k e i l m a.) Mina kardan, et tuleb ka ilma wõtmise, kui see seadus wastu wõetakse, sest sellest maast ei saa tegelikult tasu maksta. Kui printsiip läbi läheb, et siin maa ilma tasuta wõetakse, siis ma ei tea tõesti, mis teiste seadustega tulla wõiks. Sellelõttu teen ettepaneku, wõtta wastu § 7. sellel kujul, nagu ta üldkommisjoni poolt on esitatud. Seda ettepanekut toetades teatan Wabariigi Walitsuse nimel, et praegune hind Wabariigi Walitsusele mingisugusel tingimisel wastuwõetaw ei ole.

R. Penno (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean härra rahaministri kõne puhul tarwilikuks mõnesugu-

seid kalkulatsioone esitada ja just neil samadel andmetel, mis härra rahaminister aluseks oli võtnud. Härra rahaminister tähendas, et meil põllumajanduslikult kasutataw maa-ala on hinnatud kogusummas 3.000.000 puhaskasurubla ümber. Sellest on põldu 389.272,97 hektaari, mis hinnatud 1.474.000 puhaskasurubla peale, heinamaad 415.532 hektaari, hinnatud 1.574.583,25 puhaskasurubla peale, karjamaad 297.667,71 hektaari, hinnatud 70.508,58 puhaskasurubla peale. Kui keskmiselt võtta ühe hektaari hind 40 grammi kulda põllu- ja heinamaa hektaari kohta, ja kui arwame ühe hektaari pealt keskmise puhaskasurublade arwu välja, see on 3,78 puhaskasurubla, siis ühe puhaskasurubla hind oleks nende andmete järele 2.646 marka. Sellega tuleks sajapuhaskasurublaline koht, mis kunni läinud rendi tähtajani maksis 5.000 marka ja mis praegu maksab 7.500 marka kõrgendatud rendi puhul, maksma 264.600 marka ilma selle paragrahwi lõpulõikes ettenähtud lisanduseeta. See on paljas maa. Kui aga arwestame lõpulõiget, mis lubab juurde lisada kunni 50%, majanduslikke soodustusi arwesse võttes, — võtame keskmiselt 25%, — siis tuleks see sugune koht maksma 330.750 marka. Sellega oleks maa rent, selle seaduse edaspidiseid paragrahwe arwestades, 4,25% maawäärtusest... (A. Jõeäär, stp.: Kas 75-tiinuline koht?) Ei, ma võtan kõigest keskmise koha, mis maksis 5.000 marka renti, nüüd aga maksab 7.500 marka. Kui suur tuleks siis selle rent uuel alusel... (Segane wahel hüüepahemalt poolt.) Ei, need on administratsiooni kulud ja ma väljaostusummasid arwesse ei võtagi, sest see on eralõbu ja kohta võib põlise rendi alusel pidada. Sellejuures leiate, et selle koha rent oleks 14.056 marka, seega praegu kõrgendatud rendist kaks korda suurem. Riigikogus võeti soowiawaldus wastu, et renti ei tuleks kõrgendada nii kaua, kui põlise tarwitamise seadus wastu võetud ei ole.

Minu kalkulatsioon on täiesti ministeeriumi andmete põhjal tehtud. Kui härra minister on minule tähendanud erajutajamisel, et 25% ei ole küllalt õiglane, siis võtame ilma mingisuguse lisanduseeta. Ütleme, et see hind ilma 50% lisanduseeta on õige, siiski tuleks rent 11.222 marka. Sellega tuleks veel juurde maksta 50% praegusele kõrgendatud rendile. (Rahaminister L. Sepp: Kui palju on

niisuguseid suuri kohti?) Mina võin, härra rahaminister, Teile tähendada, et keskmine asundustalu maksis 5.000 marka renti. (Rahaminister L. Sepp: Kui suur on keskmine eesõigus?) Waadake, härra minister, asunikud, kes kohti peawad, pole neid edasi andnud ja ei teegi seda. Sellega ei ole neil ka „eesõiguse“ rahadega midagi ühist.

Kui meie oleme sesse seadusesse sisse wiinud, et asundustalu ei või omandada enne, kui sellel hooned peal on, siis on see kitsendus.

Hoonete ehitamise hinna kohta on härra rahaminister oma tänases kõnes tähendanud, et need läheksid umbes 500.000 marka maksma. Minu kalkulatsioon ulatab umbes ka selleni. Siis võime juba alguses tähendada, et asundustalu selle seaduse järele ükski omandada ei saa enne, kui kapitaal ei ole mahutatud hoonetesse kunni 500.000 margani. Mil teel ta selle kapitaali saab, seda ma ei tea. Põllumeeste esitajad tähendasid alguses kohe, et eralaenu ta ei saa kunni tal koht ei ole kindlustatud ja hooned ei ole peale ehitatud.

Kui meie sellele seisukohale asume, et hoonetesse peab 500.000 marka mahutama, ja et wast siis on võimalik saada selle koha eraomanduseks või põlisele rendile, ja peale selle on tarwis veel kas maksta 300.000 marka selle talu eest välja või iga-aastast renti 14.000 marka. Arwan, et asunikud on palju õnnelikumad, kui nad võiwad 7.500 marka renti maksta 14.000 marga asemel. See on väga halb, et meie peame edasi jääma sellesse olukorda, kus peame kannatama ministeeriumi ametnikkude omawoli all. Aga siiski ma arwan, et rahwasaadikud sellest oma järeldused teewad ja selle kõrgenduse wastu hääletawad.

Põllutööminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin selgituseks ainult mõne lühikese märkuse teha. Kui käesolewa paragrahwi märkus võimaldaks, eriti turusoodustusi silmas pidades, kunni 50% juurde lisada, siis ei saa seletada, et selle tagajärjel keskmiselt 25% maahind tõusta võiks. (R. Penno, as.: Aga 11.000 pealt ikka tõuseb.) Selle juurde tulen ma kohe tagasi. Tähendab, 25% juurdelisandusega rehkendada ei tule, sest meil on ka maatükke, mis ökonoomiliselt väga halbades

tingimustes on ja waewalt wõiks nende maatükkide ja kõigeparemates tingimustes, nagu suurlinna läheduses, wõtame näiteks Tartu wõi Tallinna linna läheduses, hinnawahe ainult 50% peale ulatuda. On wist ilma pikemate waidlusteta selge, et walitsusel täiendawate määrustega palju laiem hinnawahe määrata tuleb. See tähendab, halwemates tingimustes olewate maade juures tuleb walitsusel tagasi minna keskmisest hinnast, järelikult soodustusi ühele kui ka teisele poole arwestades, saame waewalt kätte keskmiselt selle hinna, mida paragrahwi esimene pool määrab; kindlasti wõib oletada, et keskmine hind ennem madalam kui kõrgem sellest saab olema. On ju selge, et linnade ligiduses maid wähe on, kuna see maahulk, mis kaugel linnadest ja majanduslikult halwemates tingimustes, palju suurem ja järelikult alandamise soodustuse alla palju rohkem maid käiks, kui neid maid, mis linnade läheduses ja hinna kõrgendust wõimaldaksid. Nii et küsimuseks jääb, kas keskmine maahind 40 grammi jääb wõi koguni alla seda kujuneb käesolewal kujul seaduse wastuwõtmise korral. Mina isiklikult oletan, et kui keskmine maahind 40 grammi peale jääb, õigemini see on maksimum, piir, milleni walitsus hinda määrata wõib, kuna seadus ei räägi poolt sõnagi sellest, et walitsus, kui tal wõimalus on, sellest hinnast alla ei wõiks minna, waid ümberpöördukt, käesolew seadus jätab walitsusele täieliku wõimaluse selleks. Missugune, aga oleks keskmine maahind 40 grammi keskmise hinna juures. Siin on juba andmeid ette toodud üheltpoolt härra rahaministri kaudu, et maa tiinu müügihind kujuneks keskmiselt 2.224 marka tasumisega 60 aasta jooksul, kui lõpulikult wastu wõetakse II lugemisel wastuwõetud hind. Kui aga teist wõtta, tähendab üldkommisjoni ettepanekut, siis selle järele kujuneks keskmise maa tiinu hind ümarmargustes arwudes 7.500 marka, wõi wakamaa umbes 2.500 marka. Mina arwan, kes wähegi meie elu ja maahinda tunneb ja wõrrelda oskab, sellel raske ei ole selgusele jõuda, et üldkommisjoni poolt esitatud hind, millest kõneldud, sugugi sarnane ei ole, millega 60-aastase maksutähtaja jooksul maad omandada ei wõiks. Minule paistab, et see hind on asunikkuudele tõesti wastuwõetaw. Teiselt poolt aga räägitakse, et waadake, seal ja seal on maid odawamalt müüdüd. Mina ei saa salata, et mujal on maid oda-

wamalt müüdüd, isegi meie lähemas naabruses Lätis, ka seal on maid odawamalt müüdüd, aga sellejuures peame meie arwestama ka kõikide tingimustega, mis seal maade müügi juures silmas on peetud. Meie lükkasime eelmise paragrahwi tagasi, ka mina olin selle paragrahwi wastu, et tagasiostu õigus riigile jätta müügihinnaga, aga niipalju kui minul teada, on Lätis walitsusele tagasiostu õigus jäetud piiramata aja peale müügihinnaga. Waadake, see on üks wäga suur kitsendus. Minule isiklikult paistab, et iga asunik maksaks parema meelega kõrgemat hinda, aga tahaks ka wastawalt wabadust oma majapidamises. Waewalt on aga see mõeldaw, et hind hoopis alla suruda ja kõik wabadused ka alles jätta. Siis on meil weel asunikkuude toetus palju rikkalikum kui Lätis. Lätis erilisi toetust laenusid asunikkuudele, nagu meil, mis wäga suured summad wälja teewad ja riigikassale suured koormad peale panewad, pea ei olegi. Ka ei ole minul teada, et seal asunikkuudele eriline toetus oleks metsa näol antud, nagu meil. Neil asjaloludel ei saa wõrdleja ühest teisest olukorrast ainult teatud nähtusi waadelda, waid siis peab juba terwet olukorda oma kõiksuses korraga wõrdlema.

Seda kõike arwesse wõttes pean tunnistama, et praeguesitatud parandus peaks wastuwõetaw olema, sest tema wõimaldab tulewikus meie asunduspoliitikat tarwilikul määral finantseerida ja nendele asunikkuudele on finantseerimine eriti tarwilik, kellel ei ole omal krundil walmis maju, kellel sinna alles asuda tuleb; weel enam wajawad toetust aga need, kellel tuleb omi krunte kõlbmata maast wõi karjamaast üles harima hakata. Muidugi neil asunikkuudel, kellel kõik walmis on, kel krundil majad peal, nendel on muidugi kasulikud odaw hind ja kõigist toetusest lahti õelda. On aga selge, et palju suurem osa on neid asunikke, kes toetust wajawad. Kui odawam hind wastu wõetakse, siis jääb wäga küsitawaks, kas riigikassal on weel wõimalik lahkel käel toetust anda. Mina arwan, et see päris wõimatuks muutub, sest meie wiimane eelarwe näitab, et suure pingutusega on suudetud eelarwet tasakaalu wiia ka praeguste suurendatud sissetulekute juures. Aga kui sissetulekuid maarentide alal kärbitakse, siis on ka wäljaminekute kärpimine möödapääsematu; tähendab, toetussummad maha tõmmata wõi siis sissetulekuid suurendada koda-

nikkudele uute maksude pealepanemise kaudu, et võimalik oleks odavalt maad anda. Kuigi meie asunikud $\frac{1}{5}$ või $\frac{1}{6}$ kõigest rahvast välja teevad, siis ülejäänud $\frac{4}{5}$ või $\frac{5}{6}$ rahvast kunagi ei oleks päri, et nende käest maksu võetakse asunduspoliitika teostamiseks. Järelikult jääb üle teine tee — toetussummad maha tõmmata, mis aga minu arvates palju halvem oleks, eriti asunikkude seisukohalt, kui kõrge maahind. Neil kaaluwatel motiividel, eriti, et meie asunduspoliitikat oleks võimalik hoogsalt ja täiesti finantseeritult läbi viia, toetan tehtud parandust.

Juhataja A. Jürman: Stenogrammidest järele waadates on selgunud, et rkl. Johanson on tarwitanud oma kõnes ütelsi, mis parlamentaarsed ei ole — teen rkl. Johanson'ile märkuse.

Korra kohta on sõna rkl. Kalbus'el.

7. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

paneku, praegune koosolek lõpetada ja poole tunni pärast teine Riigikogu koosolek ära pidada, päewakorra esimeseks punktiks võttes Riigikogu esimehe valimine ja teisteks päewakorra-punktideks praeguse koosoleku punktid alates teisest, see on sellest punktist, mis praegu pooleli on.

Juhataja A. Jürman: Ettepanek on tehtud käesolew koosolek lõpetada ja poole tunni pärast teine koosolek pidada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7 õhtul.

T. Kalbus

(töer.): Kuna selgunud on, et täna võiks Riigikogu esimehe valimisele asuda, siis teen ma ette-

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Jürman.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

